

**LA INTERNACIONALITZACIÓ
DELS PROGRAMES UNIVERSITARIS
PER A GENT GRAN. AVALUACIÓ DE
L'EXPERIÈNCIA DE LA UNIVERSITAT OBERTA
PER A MAJORS (UOM)**

La internacionalització dels programes universitaris per a gent gran. Avaluació de l'experiència de la Universitat Oberta per a Majors (UOM)

Carmen Orte Socias
Liberto Macías González
Lluís Ballester Brage

Resum

L'experiència acumulada al llarg d'una dècada amb els programes d'aprenentatge al llarg de tota la vida amb adults grans a través del projecte universitari Universitat Oberta per a Majors (UOM) i, amb això, el coneixement més profund de les característiques i dels interessos de l'alumnat de més de cinquanta anys que ha passat per les aules de la UIB, ha donat com a resultat que en el conjunt de les illes Balears s'engeguin diferents programes educatius per a grans. A més, el fet que aquest programa sorgeixi des de la pròpia Universitat i s'hi gestioni ha permès crear sinergies amb la resta de programes i activitats que es duen a terme a la Universitat. Així, el programa internacional d'estiu per a alumnes grans europeus, la International Summer Senior University de la UOM, va ser inaugurat el mes de setembre del curs 2007-2008 amb la finalitat de contribuir, amb els objectius de la UIB, al procés d'internacionalització. Aquest programa és un espai de trobada per a l'alumnat sènior —el qual cursa un programa de formació en alguna Universitat d'Europa— en una setmana d'activitats educatives i culturals al campus de la UIB, i que té la llengua anglesa com a vehicular. En aquest document presentam els resultats de l'avaluació feta per l'alumnat en diferents moments del programa —en acabar cada edició i també d'una manera retrospectiva. D'acord amb el que recullen els resultats, és un alumnat molt heterogeni, tant per raons sociodemogràfiques, geogràfiques, socioeconòmiques com culturals. No obstant això, els resultats de l'avaluació mostren un alumnat molt semblant pel que fa a la seva satisfacció respecte de les quatre edicions del programa, des del curs 2007-2008 fins al 2010-2011.

Resumen

La experiencia acumulada a lo largo de una década en los programas de aprendizaje a lo largo de toda la vida con adultos mayores a través del proyecto universitario, Universitat Oberta per a Majors (UOM) y con ello, el conocimiento más profundo de las características e intereses del alumnado mayor de 50 años que ha pasado por las aulas de la UIB, ha dado como resultado la puesta en marcha de diferentes programas educativos para mayores en el conjunto de las Islas Baleares. Además, el hecho de que este programa surja y se gestione desde la propia Universidad, ha posibilitado la creación de sinergias con el resto de programas y actividades que se llevan a cabo en la Universidad. Así, el Programa Internacional de Verano para alumnos mayores europeos, la International Summer Senior University de la UOM se inaugura en el mes de septiembre del curso 2007-2008, con la finalidad de contribuir con los objetivos de la UIB en su proceso de internacionalización. Es un espacio de encuentro entre alumnado senior -que está cursando un programa de formación en alguna Universidad de Europa-, a través de una semana de actividades educativo-culturales en el campus de la UIB y mediante el uso de la lengua inglesa como vehicular del programa. En este trabajo presentamos los resultados

de la evaluació realitzada per el alumnado en diferents moments del programa –al finalitzar cada edició y també retrospectiva-. Tal como recogen los resultados, se trata de un alumnado muy heterogéneo, tanto por razones sociodemográficas, geográficas, socioeconómicas y culturales. No obstante los resultados de la evaluación muestran a un alumnado muy parecido en lo que se refiere a su satisfacción con las 4 ediciones del programa desde 2007-2008 hasta 2010-2011.

1. Introducció

L'experiència acumulada al llarg d'una dècada amb els programes d'aprenentatge al llarg de tota la vida amb adults grans a través del projecte universitari Universitat Oberta per a Majors (UOM) i, amb això, el coneixement més profund de les característiques i dels interessos de l'alumnat de més de cinquanta anys que ha passat per les aules de la UIB, ha donat com a resultat que en el conjunt de les illes Balears s'engeguin diferents programes educatius per a grans. A més, el fet que aquest programa sorgeixi des de la pròpia Universitat i s'hi gestioni ha permès crear sinergies amb la resta de programes i activitats que es duen a terme a la Universitat. Així, el programa internacional d'estiu per a alumnes grans europeus, la International Summer Senior University de la UOM, va ser inaugurat el mes de setembre del curs 2007-2008 amb la finalitat de contribuir, amb els objectius de la UIB, al procés d'internacionalització. Aquest programa és un espai de trobada per a l'alumnat sènior —el qual cursa un programa de formació en alguna Universitat d'Europa— en una setmana d'activitats educatives i culturals al campus de la UIB, i que té la llengua anglesa com a vehicular del programa. És també una iniciativa que fomenta el turisme cultural de les persones grans des de la Universitat. Adopta un format que conté elements culturals, educatius i turístics, emmarcat en les activitats universitàries d'estiu al campus de la UIB, a Palma. Així, i a partir d'un tema monogràfic sobre diferents aspectes de les Illes Balears, el programa inclou diverses activitats d'intercanvi de coneixements i experiències, en les quals l'alumnat aporta els coneixements i experiències sobre el tema propis del seu país. Tot això combinat amb conferències, visites culturals, tallers educatius de diversos tipus, comunicació intercultural, sessions monogràfiques teoricopràctiques, activitats esportives, etc.

Catorze anys després que la Universitat de les Illes Balears iniciàs el seu projecte universitari per contribuir a la disseminació del coneixement, l'aprenentatge i la cultura amb les persones grans, vàrem decidir que havia arribat el moment de fer una passa més en aquest compromís educatiu i cultural amb la gent gran des del campus universitari. Calia ampliar l'horitzó d'oportunitats educatives d'aquest col·lectiu, amb objectius nous i metes que donassin resposta a les seves necessitats educatives, culturals i socials. A través d'aquest programa educatiu internacional pioner a Europa, i organitzat en un país amb un percentatge

elevat de persones de més de 65 anys —poc més d'un 17%, vuit milions de persones de la població. Si tenim en compte les projeccions demogràfiques per a l'any 2050, som un dels primers països en els quals l'envelliment influirà sens dubte en tots els àmbits de la societat. Així doncs, és evident la importància de plantejar-se reptes nous en relació amb la població gran, tenint en compte l'experiència acumulada, en aquest cas, en la formació permanent d'aquest col·lectiu, i donar-la a conèixer des de la perspectiva dels protagonistes.

Així mateix, i en un altre nivell, aquest projecte s'emmarca en el context del procés de la convergència europea, ja que un dels elements fonamentals de la construcció de l'Espai Europeu d'Educació Superior és fomentar la mobilitat dels estudiants i la cooperació entre les universitats. És en aquest sentit que aquesta universitat d'estiu pretén contribuir al procés de construcció universitària europea, potenciar-hi la participació dels estudiants universitaris grans des de l'òptica de l'aprenentatge de nous coneixements i de viure noves experiències. El context de referència d'aquest programa internacional d'estiu és el dret a la educació, la institucionalització de l'aprenentatge al llarg de tota la vida com a objectiu fonamental, íntimament relacionat amb la construcció d'una nova realitat i percepció de la vellesa, de la qual l'autonomia, la independència, l'autoestima i la visibilitat han de ser els trets fonamentals.

L'acollida excel·lent dels estudiants que varen fer el primer programa internacional d'estiu ens va reforçar en la idea de la importància de possibilitar la creació de llaços entre l'alumnat que cursa programes per a grans a diferents universitats europees, i el seu manteniment. D'acord amb les dades de les avaluacions fetes amb l'alumnat, tant en el moment d'acabar cada programa com en l'avaluació retrospectiva dels quatre programes duts a terme, a través d'aquesta experiència, els objectius, tant del programa com de l'alumnat que hi participa, són assolits i ampliat amb escreix.

2. El programa internacional d'estiu de la UOM

Tal com s'ha comentat a l'apartat anterior, l'experiència acumulada en la formació de persones adultes grans, la dinàmica pròpia del context universitari en l'oferta formativa i de recerca, el perfil dels alumnes joves i adults grans que comparteixen espais de convivència, el perfil docent i investigador del personal que dirigeix aquest projecte i del professorat que imparteix la docència, entre altres aspectes, influeixen d'una manera molt important en els continguts dels programes de formació permanent que s'ofereixen en un context universitari, i també en les expectatives i en els interessos dels gestors, alumnat i professorat.

D'acord amb això, el programa internacional d'estiu participa en els objectius de la Universitat de les Illes Balears, amb tot el que això significa, i en els de la Universitat Oberta per a Majors, en la qual s'inscriu i de la qual sorgeix. A partir d'aquí,

el programa és dissenyat amb les finalitats de contribuir a la internacionalització de la UIB i potenciar l'intercanvi entre alumnes adults grans de diferents països de la Unió Europea, amb interessos similars respecte de l'aprenentatge al llarg de tota la vida, i amb l'objectiu de potenciar uns altres tipus d'aprenentatges vinculats a l'experiència de viatjar i als continguts de l'oferta educativa, cultural i social del programa. Això a banda, i amb la idea de potenciar el coneixement respecte de les illes Balears entre aquest grup de població, el context territorial és un valor afegit, una oportunitat magnífica d'aquests tipus d'oferta per a persones d'altres països interessades en la cultura de les Illes.

Els objectius, plantejats des de la primera edició del programa de la Universitat Internacional d'Estiu per a Persones Grans, són:

- Potenciar els programes educatius d'aprenentatge permanent per a grans en l'àmbit internacional
- Divulgar la ciència i la cultura de les illes Balears entre l'alumnat dels programes de les universitats per a grans o projectes similars de la Unió Europea
- Reforçar les relacions entre universitats europees amb programes universitaris específics d'aprenentatge permanent per a persones grans
- Apropar el coneixement de la societat, l'educació i la cultura dels diferents països europeus en un entorn universitari comú

La concreció d'aquests objectius, des del punt de vista del disseny del programa internacional, conforma les quatre edicions dutes a terme entre els anys 2008 i 2011, les quals han estat avaluades per l'alumnat i són les següents:

- Primera edició: Formació i promoció de l'autonomia personal en persones grans
- Segona edició: Viu la ciència al campus
- Tercera edició: El patrimoni històric, artístic i cultural de les illes Balears: Mallorca i Eivissa
- Quarta edició: Gastronomia i cultura de les illes Balears

Tots els programes es dissenyen a partir d'una filosofia comuna, que treballa aspectes vinculats al coneixement del territori, docents, de recerca, culturals i socials al voltant d'una temàtica monogràfica. Altres aspectes importants fan referència a la metodologia didàctica dels continguts d'ensenyament i aprenentatge, orientada a possibilitar els llaços afectius, la interculturalitat, la feina amb adults i els espais de vida en comú durant la setmana de durada del programa, i a reforçar-los, i també a afavorir la convivència en un grup ampli i heterogeni de persones. Bona part de les activitats es desenvolupen a partir de conferències, tallers, activitats en petit i gran grup, exposicions, sortides culturals, vetllades en comú, etc.

3. Objectius de l'avaluació

Tot i que disposem de dades de l'avaluació prospectiva de cada programa, qualitativament —perquè el disseny i la implementació els duem a terme directament l'equip de la UOM i, per tant, tenim una retroacció continuada, amb indicadors perceptius i comportamentals de l'activitat que l'alumnat duu a terme en les accions i activitats del programa—, i quantitativament —perquè, al final de cada edició, avaluem tot el programa: el nivell d'aprenentatge, de satisfacció, els punts forts i febles, etc.). Això a banda, a partir de la primera edició, un percentatge majoritari de l'alumnat ha volgut participar en el programa internacional d'estiu del curs següent, la qual cosa és un indicador important de l'interès per l'activitat i de la satisfacció.

El nostre interès per l'avaluació retrospectiva del programa internacional d'estiu en les quatre edicions era justificat per raons diverses. Ens interessava conèixer la dimensió temporal en la valoració del programa: atendre la perspectiva del temps i de la influència que té o deixa de tenir en la valoració del programa aplicat, i també l'avaluació de les diverses edicions del programa fetes des d'una perspectiva de conjunt. Ho férem també amb la intenció d'afegir nous elements de valoració del programa, si n'hi hagués, que poguessin repercutir en els programes futurs.

Atès que una part important de l'alumnat d'aquestes quatre edicions del programa ha participat en més d'una, vàrem pensar que era un bon moment perquè l'avaluàs, a més, des d'una experiència acumulada. Això a banda, i tenint en compte que els programes giren al voltant de les illes Balears, ens interessava conèixer la seva percepció de Mallorca i de les altres illes abans i després d'haver cursat el programa en qualsevol de les edicions, i també els resultats d'aquest coneixement en relació amb visites posteriors a l'arxipèlag. En aquest document, ens ocupam fonamentalment de l'avaluació que fa l'alumnat del programa.

4. Mètode

La informació que és aportada per aquest document procedeix de l'avaluació que va fer l'alumnat respecte del programa internacional d'estiu de la UOM en dos moments temporals diferents i a partir d'un qüestionari anònim elaborat expressament. En l'avaluació final de cada edició del programa (Macías, Orte 2011), l'alumnat deixava a la recepció de la residència universitària el qüestionari emplenat que se li havia lliurat el darrer dia d'activitat del programa. En l'avaluació retrospectiva, el qüestionari li va ser enviat per correu electrònic o postal i se li va donar un termini per reexpedir-lo emplenat. En ambdós casos, la informació que es va sol·licitar era de tipus sociodemogràfic i de valoració dels diferents aspectes del programa: organitzatius, de continguts, d'activitats i de metodologies; en el segon cas, a més d'aquests continguts se n'hi varen incloure

d'altres relatius a la valoració que feien de l'edició del programa o programes als quals havien assistit, així com de la seva relació amb Mallorca i amb les illes Balears abans i després d'haver cursat en el programa (Orte, Macías 2012).

Mostra

En total, 272 alumnes varen participar en les quatre edicions: 75 alumnes, en la primera edició; 71, en la segona; 73, en la tercera, i 53 en la quarta. Les dades que es comenten corresponen a 272 qüestionaris procedents de l'avaluació final de cada edició del programa.

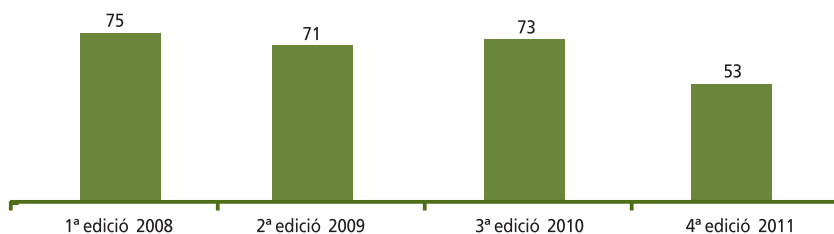
Això a banda, i pel que fa a l'avaluació del conjunt de l'experiència, es varen enviar 184 qüestionaris a tot l'alumnat que va participar en el programa una edició o més, comptats una sola vegada. Així doncs, les dades que es comenten al respecte corresponen a 77 alumnes, que són els que varen retornar el qüestionari emplenat i representen un 41,84% del total.

5. Resultats

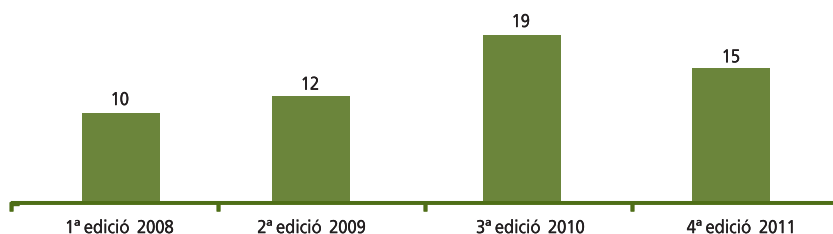
Les dades que es comenten a continuació procedeixen, primerament, de les valoracions dels participants al final de cada edició del programa. Seguidament, les valoracions retrospectives de l'alumnat de totes les edicions que varen participar en els programes passat un període de temps des de l'última edició.

A la primera part, es revisa el perfil dels participants: nombre d'alumnes i d'universitats participants, edat mitjana, sexe, situació civil i nivell d'estudis. A la segona part, es comenten aspectes com la convivència, el tipus de treball exercit durant la vida laboral i la participació en algun programa educatiu per a gent gran. També es recullen dades sobre les àrees que els participants consideren millorables, així com els seus suggeriments i recomanacions respecte de l'experiència en què varen participar.

Gràfic 1 | Alumnat participant

Gràfic 2 | Universitats participants

Com es pot observar al gràfic 1, la participació en les tres primeres edicions de la Universitat Internacional d'Estiu per a Persones Grans ha estat molt similar, amb una mitjana de 73 alumnes. En la quarta edició, es redueix el nombre de participants a causa de la crisi econòmica i la repercussió que tingué en el suport econòmic de les institucions col·laboradores del programa. La direcció del programa va considerar adequat reduir el nombre de places disponibles a un màxim de 53 per poder dur a terme el programa amb un pressupost més reduït i sense repercutir en la qualitat. Aquest fet ha provocat que el programa tingui llista d'espera per poder-hi participar.

Quant a la participació de les universitats, al gràfic 2 n'observem un augment constant: es passà de deu universitats a dinou en les tres primeres edicions, fins i tot amb dades relatives, tenint en compte la reducció del nombre d'alumnat màxim admès en l'última convocatòria i la consolidació d'algunes universitats participants en cada edició. Hi ha universitats noves (vegeu taula 1); per exemple, a la primera edició, hi va participar alumnat de Polònia; a la segona, alumnat de la Universitat de Porto (Portugal); a la tercera, s'hi va incorporar la de Londres i, a la darrera, hi va participar alumnat de la Universitat d'Uppsala, Suècia, i es va rebre la visita d'alumnes de la Universitat de Masaryk (República Txeca).

Taula 1 | Universitats de procedència

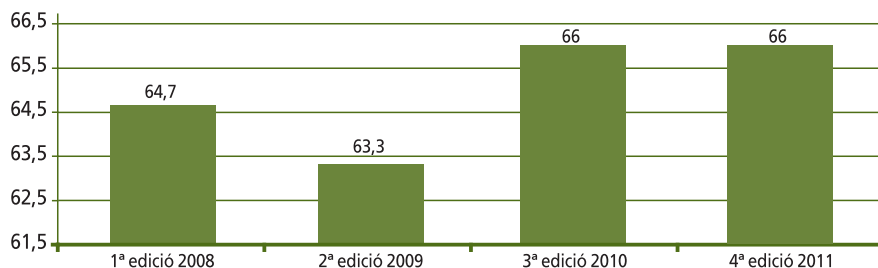
1a edició (2008)	2a edició (2009)	3a edició (2010)	4a edició (2011)
U. Autònoma de Madrid	U. Autònoma Barcelona	U. Alcalá de Henares Madrid	U. Autònoma de Madrid
U. Bremen (Alemanya)	U. Autònoma de Madrid	U. Alacant	U. Bremen (Alemanya)
U. Dortmund (Alemanya)	U. Carlos III, de Madrid	U. Autònoma Barcelona	U. de Berg, Wuppertal (Alemanya)
U. de les Illes Balears	U. Complutense, de Madrid	U. Autònoma de Madrid	U. Carlos III, de Madrid
U. Lancaster-Manchester (Anglaterra)	U. Dortmund (Alemanya)	U. Carlos III, de Madrid	U. Complutense, de Madrid

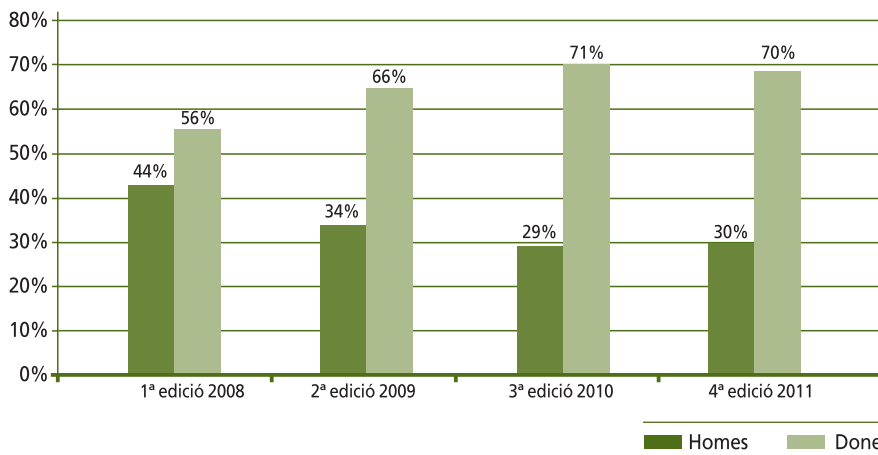
continua

1a edició (2008)	2a edició (2009)	3a edició (2010)	4a edició (2011)
U. Lodz (Polònia)	U. de les Illes Balears	U. Central de Barcelona	U. Dortmund (Alemanya)
U. Màlaga	U. Lancaster-Manchester (Anglaterra)	U. Complutense de Madrid	U. de les Illes Balears
U. Múrcia	U. Porto (Portugal)	U. Dortmund (Alemanya)	U. de la Corunya
U. Sheffield (Anglaterra)	U. Sheffield (Anglaterra)	U. de les Illes Balears	U. Lancaster-Manchester (Anglaterra)
U. Strachclyde (Escòcia)	U. Strachclyde (Escòcia)	U. La Rioja	U. Londres (Anglaterra)
	U. València	U. Lancaster-Manchester (Anglaterra)	U. Masaryk (República Txeca)
	U. Vigo	U. Londres (Anglaterra)	U. País Basc
		U. Màlaga	U. Sheffield (Anglaterra)
		U. País Basc	U. Strachclyde (Escòcia)
		U. Sevilla	U. Uppsala (Suècia)
		U. Sheffield (Anglaterra)	
		U. Strachclyde (Escòcia)	
		U. València	
		U. Vigo	
10	12	19	15

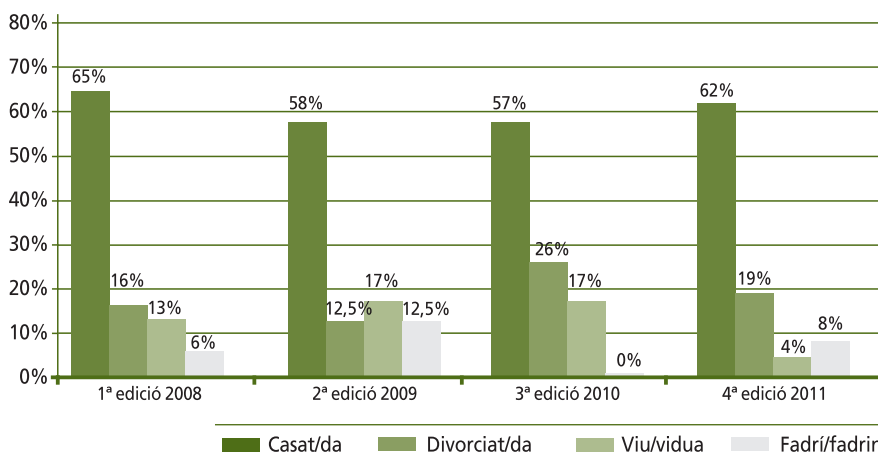
Com es recull al gràfic 3, la mitjana d'edat de l'alumnat ha augmentat: passa de 64,7 anys la primera edició als 66 les dues darreres edicions. De la mateixa manera, també l'edat de l'alumnat més jove s'ha incrementat i ha passat de 45 a 52 anys. L'alumnat més gran té més de 80 anys: passa de 89 la tercera edició a 82 la quarta edició. Quant al sexe, i com podem copsar al gràfic 4, el percentatge de dones és superior en totes les edicions al d'homes, i augmenta i es manté.

Gràfic 3 | Mitjana edat

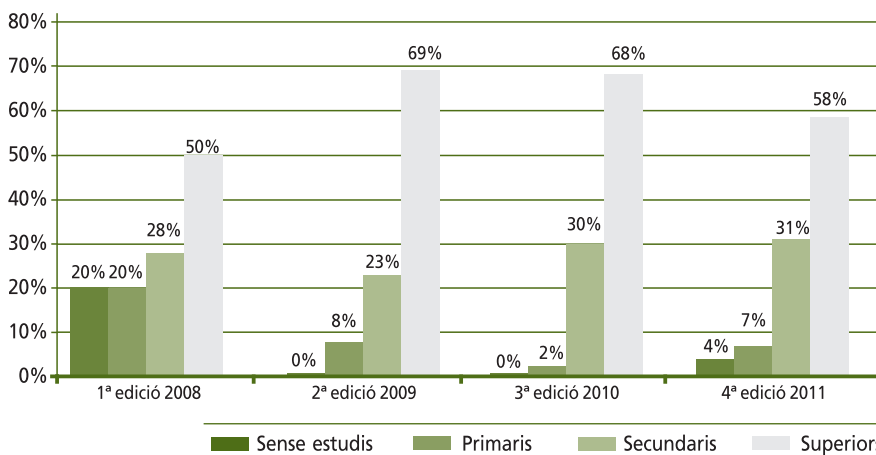

Gràfic 4 | Sexe

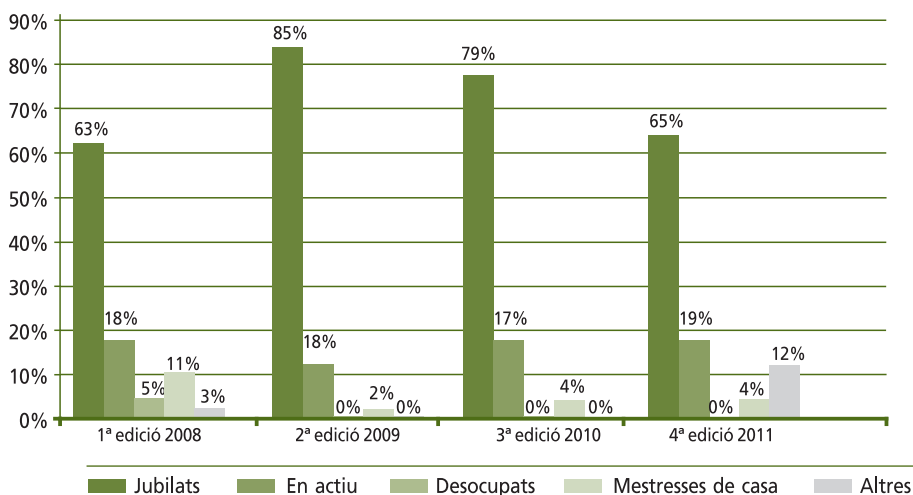
Respecte de l'estat civil, el gràfic 5 recull el percentatge d'alumnat casat com la situació més habitual i no baixa del 57% en totes les edicions. Els percentatges de divorciats o separats i vidus són molt similars en totes les edicions.

Gràfic 5 | Situació civil

Com podem observar al gràfic 6, referit al nivell d'estudis, el percentatge d'alumnat sense estudis és molt baix i inexistent en algunes edicions. El percentatge de participants amb estudis primaris també és baix, amb percentatges més baixos respecte de la primera edició i de la resta de nivells d'estudis. El percentatge més elevat és el dels alumnes amb estudis superiors, seguit de l'alumnat amb estudis secundaris.

Gràfic 6 | *Nivell d'estudis*

En relació amb la situació laboral i d'acord amb l'edat d'aquesta població, el gràfic 7 recull la jubilació com la situació més comuna. El percentatge més elevat en totes les edicions correspon a persones jubilades, i es manté al llarg de les edicions els percentatges de mestresses de casa. Convé comentar que l'apartat «altres», més elevat a la darrera edició, recull l'alumnat en situació de prejubilació o amb alguna discapacitat.

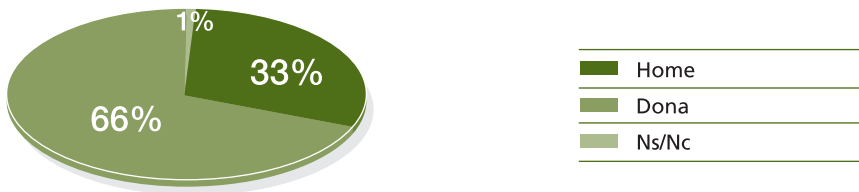
Gràfic 7 | *Situació laboral*

Com podem veure al gràfic 8, els alumnes que més han participat en l'avaluació retrospectiva —contestaren el qüestionari enviat per correu electrònic a tots els participants en alguna de les quatre edicions de la Universitat Internacional d'Estiu—, han estat els de les tres darreres edicions: quarta, tercera i segona, amb un 32%, 30% i 27%, respectivament. El percentatge de qüestionaris emplenats per dones i homes, recollit al gràfic 9, es manté d'acord amb el perfil general per sexe dels participants.

Gràfic 8 | *Qüestionaris rebuts*

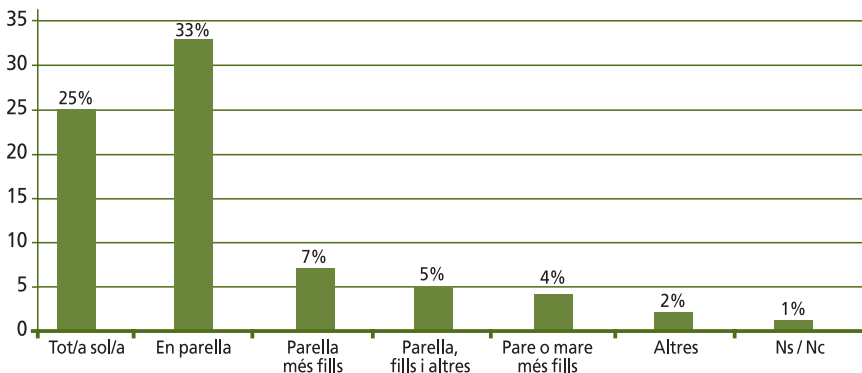

Gràfic 9 | *Sexe*

Al gràfic 10, podem observar que la situació de convivència més comuna és el de la parella i tot sol, i la situació civil més comuna, la de casat.

Gràfic 10 | *Convivència dels participants*

Tal com s'ha comentat en referència a la situació laboral d'aquest alumnat, la situació més freqüent és la de jubilat i, l'edat mitjana, 66 anys. De tota manera, i per conèixer més bé el seu perfil sociodemogràfic, els vàrem demanar informació sobre la seva activitat professional principal quan estaven en actiu. Tal com recull la taula 2, la majoria (35%) de participants en el programa provenien de l'àmbit de l'ensenyament, seguits dels qui provenien de l'empresa (17%) i, finalment, els qui pertanyien a la sanitat i a l'Administració pública, amb el mateix percentatge (10%).

Aquesta informació complementa el que s'ha comentat respecte que la majoria d'aquest alumnat tenia estudis superiors en unes generacions en les quals el nivell d'estudis general de la població era molt inferior, i molt especialment en el cas de les dones. Era un col·lectiu que, a més d'estudis superiors, tenia una formació en l'àmbit de l'ensenyament, la qual continuava també després de la jubilació. Era un perfil d'alumnat adult gran més semblant a l'alumnat que segueix programes de formació permanent a la Universitat i menys semblant al de l'alumnat prototípic de la seva generació, almenys a nivell educatiu i cultural.

Taula 2 | *Activitat professional prèvia a la jubilació*

Àrea professional	%
Ensenyament (professors d'educació reglada, mestres, director d'escola, professors de persones amb discapacitats i professors d'idiomes)	35%
Empresa (director comercial, dependents de botiga, executiu, assistents d'executiu de departament de recursos humans, empresaris i supervisors d'una oficina d'assegurances)	17%
Sanitat (infermers, radiòlegs i assistents, cap de laboratori de control de qualitat i consultor de neuroanestesiista)	10%
Administració pública (arquitecte paisatgista d'un Ajuntament, director d'una delegació d'Hisenda, funcionari estatal i serveis socials d'un Ajuntament, inspectors d'imposts)	10%
Banca (director de banc, treballadors de banca, agències de crèdits)	8%
Ciències Socials (treballadors socials, periodistes i notaris)	8%
Altres (enginyers, conductors, industrials, gerents editorials, editors de pel·lícules i treballadors d'aerolínia)	12%

Efectivament, aquest alumnat participava en activitats educatives i culturals, tal com queda recollit en la taula 3. La majoria de participants (60%) del programa estaven matriculats a un programa educatiu semblant al que tenim a la Universitat de les Illes Balears (UIB). La segona opció (17%) corresponia a alumnat matriculat a cursos d'idiomes organitzats per diferents institucions (universitats, centres de formació, etc.). Si analitzam els idiomes en els quals estaven matriculats en el moment de participar en el programa, obtenim: un 40%, a cursos de castellà; un 30%, d'italià; un 20%, de català, i, un 10%, d'alemany. Era alumnat que tenia interès també per la informàtica, els idiomes i els programes educatius amb dimensió internacional.

Taula 3 | *Programes educatius en els quals estaven matriculats*

Programa educatiu	%
Programa Universitari per a Grans (PUM)	60%
Cursos d'idiomes (alemany, castellà, català i italià)	17%
Cursos relacionats amb temàtica d'història	7%
Cursos d'informàtica	4%
Projecte Grundtvig	4%
Estudis de grau	2%
Associacions	2%
Altres	4%

Respecte de la valoració de les quatre edicions del programa, vista des de la perspectiva del temps i en conjunt, i recollida a les taules 4 i 5, és molt positiva en totes les edicions i les valoracions de bona i molt bona foren els percentatges més elevats.

Taula 4 | *Valoració dels programes internacionals d'estiu*

Valoració del programa	%
Primera edició	17%
Segona edició	25%
Tercera edició	29%
Quarta edició	25%

El temps introdueix algun matís en la valoració en l'alumnat que ha participat en dues o més edicions del programa. Ho podem observar sobretot (taula 5) en la valoració de la quarta edició (Gastronomia i cultura de les illes Balears), perquè, a pesar de ser la més recent, el percentatge de grat descendeix quan es demana a l'alumnat que compari i seleccioni l'edició que més li ha agradat respecte de les altres. El mateix podríem dir de la segona edició (Viu la ciència al campus), que millora en la valoració dels participants des d'una perspectiva temporal i comparativa.

Taula 5 | *Valoració comparativa dels programes internacionals d'estiu*

Valoració del programa	%
Primera edició	12%
Segona edició	41%
Tercera edició	35%
Quarta edició	12%

El temps passat no ha minvat la percepció positiva de l'experiència. De fet, com es pot observar la taula 6, les valoracions de l'alumnat en acabar cada una de les edicions són molt positives. Encara que tots els aspectes avaluats obtenen una bona valoració, els que tenen més puntuació, amb més del 90% de l'alumnat, són la rebuda de benvinguda i la disponibilitat del personal dedicat al programa d'estiu. Al respecte, cal comentar que els organitzadors del programa reben l'alumnat quan arriba a l'aeroport i l'acompanyen fins que són allotjats al campus universitari, moment a partir del qual comencen les activitats programades. Els dos darrers anys s'ha incorporat alumnat becari de suport al programa, cosa que sembla que ha estat valorada molt positivament. De fet, l'alumnat avaluat assenyalava que és important que hi hagi joves en el programa (taula 7) i que això també dona, segons la seva opinió, bona imatge dels joves de les Balears (taula 9). Són dos aspectes que l'alumnat ha assenyalat en dos moments diferents i a la pregunta sobre propostes de millora, ja que la incorporació de persones joves com a suport del programa es va fer a la darrera edició, perquè el nostre interès de visibilitzar els adults grans també inclou la qüestió de les relacions intergeneracionals a partir d'un projecte compartit entre adults, grans i joves.

Taula 6 | *Valoració dels aspectes organitzatius del programa*

Valoració individual de l'edició	%
Informació rebuda de l'esdeveniment	71,5%
Benvinguda als participants	96,0%
Material lliurat	85,5%
Disponibilitat del personal de la UIB	92,5%
Allotjament	79,5%
Alimentació	66,5%
Instal·lacions esportives	77,5%

Respecte de les propostes de millora del programa, tot i que ja hem comentat la valoració positiva, tant la prospectiva com la retrospectiva, des del punt de vista subjectiu, la pretensió de repetir el programa i la llista d'espera són dos bons indicadors objectius de l'interès d'aquest alumnat per l'oferta educativa d'estiu de la UOM. A la taula 7, observem que la puntuació més elevada correspon a la resposta que tot és correcte, que no s'ha de millorar res, amb un 28%. Les seves propostes de millora es refereixen als aspectes següents: un 19% opina que es poden millorar els continguts, encara que, abans de matricular-se al programa, tots els participants estan al cas de què tractaran tota la setmana que dura la Universitat Internacional d'Estiu. De tota manera, i d'acord amb el percentatge del 71,5% obtingut (taula 6) sobre la valoració de la informació rebuda, més d'un 20% d'alumnat sembla que no va poder accedir a la informació completa del programa, o almenys així ho varen percebre. Com a tercera resposta, amb el mateix percentatge (11%),

podem observar que, segons la seva opinió, s'ha de millorar el nivell d'anglès (dels ponents, de l'alumnat assistent i dels col·laboradors del programa) i l'allotjament. Encara que són percentatges molt baixos, és important explicar aquesta qüestió al detall, perquè, encara que això es fa a principi de curs i, fins i tot, figura en el material introductorí que se'ls proporciona, no tots els estudiants, almenys un 11%, comparteixen el tema de la llengua vehicular del curs, i, tenint en compte la importància de millorar el programa cada edició, convé comentar aquesta qüestió un poc més.

Tal com s'ha exposat, la llengua vehicular del programa és l'anglès, perquè l'objectiu és que l'alumnat, procedent de diferents països de la Unió Europea, pugui comunicar-se, compartir experiències, aprenentatges, jocs, cultura, etc. No es tracta d'un curs per aprendre anglès, ni tan sols per practicar l'idioma, perquè aquest no és l'objectiu del programa de la Universitat d'estiu, encara que, lògicament, durant una setmana s'aprengui i es practiqui anglès i també les dues llengües oficials, les quals també parla l'alumnat que no té l'anglès com a llengua materna.

Al respecte, en la preinscripció es demana a l'alumnat quin nivell d'anglès té. Pel que fa als ponents, depenent de la temàtica de la Universitat d'estiu, tenim més o menys professionals amb un nivell d'anglès d'excel·lència, com també la resta de persones que hi col·laboren (seleccionats majoritàriament de llicenciatures en llengua anglesa).

És un tema que se'ls explica d'una manera molt exhaustiva, perquè algunes vegades l'alumnat, fonamentalment el que té l'anglès com a llengua materna o el que hi té un nivell excel·lent és el qui majorment sol comentar aquesta qüestió.

Taula 7 | *Millors del programa proposades*

Àrees que cal millorar	%
Cap (tot està bé així)	28%
Continguts	19%
Nivell d'anglès dels ponents i companys participants	11%
Allotjament	11%
Activitats programades (jocs al campus, àrea lúdica i gimcana)	8%
Menjades	8%
Organització (horaris amb anterioritat, alguns aspectes molt concrets)	6%
Temps de lleure	6%
Tenir gent jove que funciona molt bé	3%

A la pregunta sobre si recomanarien aquest programa o no i les raons per fer-ho, el 95% de l'alumnat diu que sí, que el recomanaria, per les raons recollides al taula 8, tenint en

compte que la pregunta era oberta. La primera resposta, amb un 40%, és que consideren molt importants les relacions que el programa possibilita, fonamentalment, conèixer persones d'altres indrets, tant de comunitats autònomes de l'Estat com provinents de fora, amb les quals comparteixen interessos i motivacions. En segon lloc, amb un 32%, destaca la part educativa i cultural del programa per recomanar-lo a altres persones i, en tercer lloc, amb un 16%, el fet de poder conèixer indrets de Mallorca desconeguts i gaudir de l'illa. Un 12% també recomanaria el programa per raons de satisfacció amb la direcció i organització.

Taula 8 | *Raons per recomanar el programa*

Recomanaria el programa per	%
Les relacions amb altres persones	40%
La part educativa i cultural	32%
Gaudir de la bellesa de Mallorca	16%
Estar ben dirigit i gestionat	12%

Per acabar, es va demanar als participants que fessin suggeriments perquè l'organització els pogués tenir en compte en el futur; són recollits a la taula 9. Com es pot observar, el comentari més expressat destaca la feina feta per l'organització i l'agraïment a la direcció per la possibilitat d'haver pogut participar en l'experiència; resposta donada per un 45% dels alumnes que han contestat el qüestionari. La segona resposta, amb un 23%, es refereix a l'interès per la continuïtat del programa —encara que són conscients de la situació econòmica actual— i demanen que es faci l'oferta, encara que sigui amb menys pressupost. El tema de la llengua sorgeix de nou, si bé ara des d'una altra perspectiva: un 12% de l'alumnat, que té com a primera llengua el castellà, suggereix que també aquesta llengua sigui vehicular del programa. Un 8% de l'alumnat remarca els efectes positius i beneficiosos del programa per als alumnes grans.

Taula 9 | *Suggeriments per millorar*

Comentaris addicionals	%
Destaca la bona feina i els agraïments per haver pogut participar en el programa	45%
Que el programa tingui continuïtat	23%
Que sigui bilingüe	12%
El efectes beneficiosos per als grans	8%
Tenir més conferències	4%
Disposar de més temps lliure	4%
Dóna una bona imatge dels joves de les Balears	4%

6. Discussió

Que s'hagi dut a terme aquest programa internacional d'estiu per a adults grans, una experiència pionera a Europa, és el resultat de l'interès que tenim per promocionar la internacionalització del nostre programa de grans de la UOM i, d'aquesta manera, contribuir a reforçar diversos aspectes de la formació al llarg de tota la vida de la gent gran en un context educatiu, cultural i universitari. L'experiència de viatjar, compartir espais i aprenentatges amb persones d'altres països; poder continuar, en un altre espai i lloc, el projecte de formació permanent que la majoria d'aquest alumnat fa al seu país; millorar la comunicació en una llengua diferent de la materna, amb el que això significa, tant a nivell cognitiu com social; conèixer un país a través d'un recorregut cultural i lúdic en un context de vacances. Creiem que tot això no es pot adquirir d'una altra manera i que aquesta experiència ha de poder formar part de la trajectòria de l'individu en la formació al llarg de tota la vida i també en la formació continuada d'un grup que necessita ser visualitzat des d'una perspectiva activa, positiva i participativa.

En aquest treball, hem pogut observar un perfil d'alumnat concret: majoritàriament són dones, de més de 60 anys, amb estudis superiors, un bagatge professional important en llocs de treball de primer o segon nivell, amb coneixements d'idiomes i de tecnologies, avesades a viatjar i amb experiències de formació permanent. És un alumnat que té un projecte de vida i d'envelliment actiu que duu endavant d'una manera important en un context universitari. Des d'una perspectiva comparativa amb la població de referència d'aquest grup d'edat, sens dubte és un grup atípic per raons d'estudis, activitat professional, activitat a partir de la jubilació i interessos. D'alguna manera, aquest perfil es correspon amb el de l'alumnat gran que fa una dècada va començar a interessar-se per l'oferta universitària des d'un punt de vista educatiu i cultural, i que més tard compartiria espai i interessos amb un perfil més pròxim al de població general de la mateixa edat, que accedeix als programes que ofereixen les universitats a les persones adultes grans.

Així doncs, una vegada que s'ha pogut posar en marxa aquesta experiència, pensam que, com s'ha pogut observar, és valorada d'una manera molt positiva i per a molts alumnes és una experiència inoblidable. Un dels reptes de futur és poder generalitzar-la a un alumnat de perfil sociodemogràfic més semblant a la població de referència del seu grup d'edat. Amb tot, és evident que no és una qüestió que es pugui improvisar. De fet, per poder oferir aquest tipus de programes, cal que l'oferta coincideixi amb les possibilitats de l'alumnat de poder-hi assistir, tant pel que fa a les habilitats com al nivell econòmic.

Des del nostre punt de vista, i tenint en compte la nostra experiència de més d'una dècada a la Universitat Oberta per a Majors i a partir de la valoració que fa dels programes oferts aquesta població al llarg dels anys, consideram que participar en aquests programes és una passa més de l'obertura de les ofertes educatives i culturals a la població adulta gran.

Viatjar, aprendre, comunicar-se en altres idiomes són activitats i experiències que l'alumnat incorpora, quan duu a terme altres experiències educatives i culturals en contextos propicis —com, en aquest cas, l'universitari— i no solament per la possibilitat d'adquirir les habilitats necessàries per poder dur-lo a la pràctica, sinó també pel modelatge que exerceix un context com l'universitari, en què els programes internacionals formen part de l'experiència a la qual pot accedir l'alumnat universitari al llarg del procés formatiu.

Hi ha altres qüestions que ja s'han comentat en aquest document, respecte de l'adaptació de l'alumnat a aquest tipus d'ofertes, que, com s'ha dit, és única en la seva espècie i d'alguna manera també ha format part del procés de l'alumnat per adaptar-s'hi. El tema de la llengua materna n'és un. Així, per exemple, a l'alumnat que parla castellà i/o català no li ha resultat fàcil acceptar que la llengua vehicular del programa hagi estat l'anglès, ja que no és la llengua del país. Respecte de l'alumnat que té l'anglès com a llengua materna, tampoc no li ha resultat fàcil comprendre que el nivell d'anglès del programa no hagi estat el que tenen ells, com a llengua materna. Solament la pràctica quotidiana ha fet la seva funció al llarg d'aquestes edicions i l'alumnat valora el fet comunicatiu —l'objectiu principal d'utilitzar la llengua anglesa— per sobre d'altres qüestions. Altres qüestions importants estan relacionades amb el fet que l'alumnat hagi hagut d'aprendre a diferenciar entre voler ser un turista passiu o formar part d'una experiència universitària i decidir, i que el rol de qui participa en un programa internacional d'estiu d'una Universitat és el d'alumne, universitari i actiu. Aquesta qüestió també ha estat motiu d'aprenentatge per part de l'alumnat: sentir-se alumne és també una actitud i un comportament i, per això, al llarg de les quatre edicions també s'han hagut de treballar aquests aspectes.

De tota manera, és evident que aquestes experiències no s'improvisen, ni per part de l'organització ni per part de l'alumnat que hi participa. És un procés d'aprenentatge d'habilitats abans, durant i després de l'experiència, la qual s'ha d'emmarcar en uns objectius clars i explícits que permetin l'alumnat i l'organització dissenyar un programa propi a cada edició i amb cada grup d'alumnat, aprofitant l'experiència acumulada. Les dades de l'avaluació prospectiva i retrospectiva comentades expressen, des del nostre punt de vista, el que significa aquesta experiència per a l'alumnat adult gran.

Referències bibliogràfiques

Macías, L.; Orte, C. (2011). *La Universidad internacional de verano para mayores: la experiencia de la Universitat de les Illes Balears*. Congreso de la Asociación Estatal de Programas Universitarios para Mayores (AEPUM), juliol de 2011: <<http://hdl.handle.net/10045/20188>>.

Orte, C.; Macías, L. (2012). *Evaluación retrospectiva del Programa Internacional de Verano para adultos mayores de la UOM (2008-2011)*. Palma: Mimeo.

Autors

CARMEN ORTE SOCIAS

Santander (Cantàbria). Llicenciada en Psicologia i doctora en Ciències de l'Educació. Catedràtica d'universitat de Pedagogia de la Inadaptació Social del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB. Està especialitzada en temes d'inadaptació social, en els quals desenvolupa la seva tasca docent i d'investigació des de l'any 1987. Ha dirigit i dirigeix projectes de R+D i altres projectes de tipus educatiu social, sobre els quals ha realitzat diverses publicacions en l'àmbit nacional i internacional. Des de l'any 2003 és investigadora principal en diverses investigacions competitives sobre la prevenció del consum de drogues i l'educació per a la competència familiar del Ministeri de Ciència i Tecnologia. És consellera del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. És la directora de la Universitat Oberta per a Majors de la UIB i de l'Oficina per a Programes Universitaris de la UOM. És la directora de la Càtedra d'Atenció a la Dependència i Promoció de l'Autonomia Personal.

LIBERTO MACÍAS GONZÁLEZ

Palma, 1975. Llicenciat en Pedagogia per la Universitat de les Illes Balears. Tècnic de la Universitat Oberta per a Majors des del curs acadèmic 2007-2008. Col·laborador en el projecte d'investigació «Els processos d'ensenyament i aprenentatge en els programes universitaris per a persones grans», en el qual participaven un total de vuit universitats nacionals. Les seves àrees d'estudi i publicacions s'han centrat en l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) per part de les persones grans, les relacions intergeneracionals en educació, l'aprenentatge al llarg de tota la vida i la qualitat de vida en les persones grans que participen en un programa educatiu.

LLUÍS BALLESTER BRAGE

Doctor en Filosofia (UIB) i en Sociologia (UAB). Des de 1996 és professor de Mètodes d'Investigació Educativa a la Universitat de les Illes Balears (UIB). La seva experiència professional, com a coordinador d'un centre comarcal de serveis socials (1986-1990) i com a responsable de la Unitat de Planificació i Estudis de l'Àrea de Benestar Social del Consell de Mallorca (1990-96), així com les investigacions realitzades des de 1984, s'ha centrat en l'anàlisi de les necessitats socials i educatives (joves, persones grans i altres sectors), així com en els mètodes d'investigació: panells Delphi, històries de vida, anàlisi de dades qualitatives (amb NVIVO-QSR). El curs 2002-2003 va compatibilitzar la seva tasca com a docent i investigador a la UIB amb la direcció de l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears (AQUIB). Entre març de 2007 i juliol de 2011 va ser director de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UIB.

El seu darrer llibre, publicat el 2012 amb el professor Antoni J. Colom, duu per títol: *Intervención sistémica en familias y organizaciones socioeducativas*.